

Skola: Stilleben

Illustrera en tänkt känsla

Är du en fotograf som hittar bilder, eller en fotograf som utformar egna bilder? Är du redo att ta steget från att låta slumpen påverka resultatet till att detaljstyra motivet in i minsta lilla bildblänk? Passa på att ta del av fotografen Bengt O Petterssons gedigna kunskapsbank. Han har fotograferat stilleben i över 22 år.

text _____ **Amy Lagerman**

Folkuniversitetet ville ha en bild av en vit duva som kastade sig upp i luften. Eftersom Bengt inte ville skrämra ihjäl några fåglar krävde han att få jobba med en redan död fågel. När den levererades till studion hade duvan varit död och djupfryst. Tack vare att kroppen inte längre var likstel kunde Bengt forma vingarna och huvudet i rätt position med hjälp av trådar. Dessa retuscherade han därefter bort i bildbehandlingsprogram. Bakgrunden hade Bengt fotograferat tidigare.

Bra fantasi ger spännande bilder. Låt inte svårigheterna begränsa dig utan se dem som möjligheter att utvecklas. Fokusera på slutresultatet för att hitta lösningar på problemen.

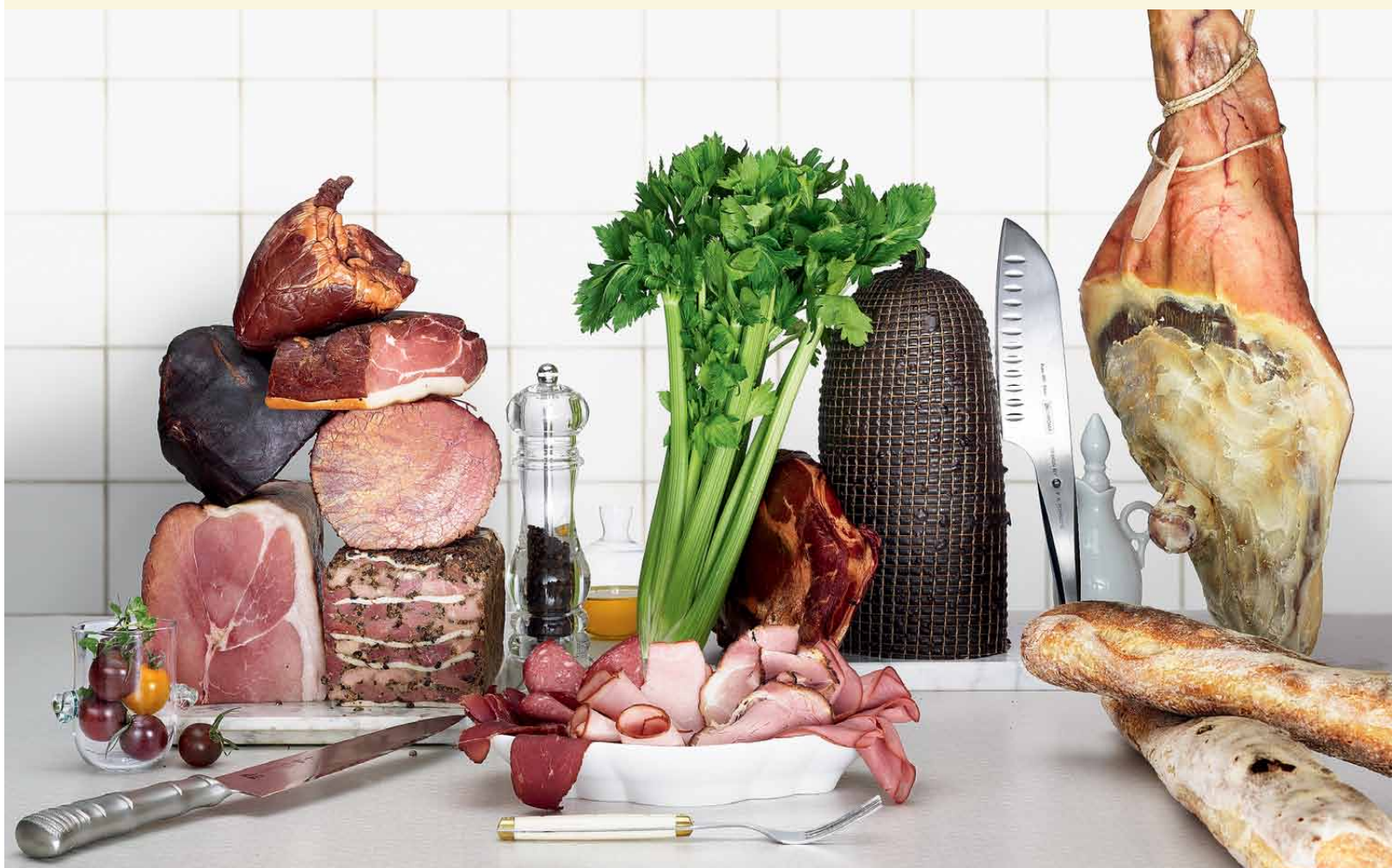
NÅGON MÅNAD INNAN alla hjärtans dag skickas katalogerna ut. I skyltfönster och på TV-reklamen dyker de också upp med jämna mellanrum. Perfekta blanka ytor med ett lockande glimmer som vänder sig direkt till vår fåfänga. Det spelar egentligen ingen roll om metallen är tänkt att trä på ringfingret eller om det ska lysa upp familjens kvällsmåltid. Blankt och glänsande är lika med snyggt och välskött.

Metall är dessutom effektfullt på bild. Tyvärr är det även ruskigt svårt att fotografera. En blank yta reflekterar omgivningen, inklusive objektivet, kamerahuset, ljuset, fotografen och eventuella andra prylar som står runtomkring. En vanlig fråga från fotografer som precis ska börja plåta smycken är hur katten man bär sig åt för att rensa metallen från dessa störande speglingar.

Bengt placerade först parfymflaskorna i rätt position i ett ljustält, ljussatte, fotograferade och skrev ut. Därefter klippte han ut flaskformen och färgade urklippet med vitt pigment. Eftersom han ville gestalta hur själva essensen smög sig ut ur flaskorna behövde han ta bilder av ångorna.

Genom att fylla ett akvarium med vatten och doppa ner det infärgade urklippet kunde Bengt ta bilder av färgen när den löses upp i vattnet. Bilden komponerades in i originalfilen.

Ta en valfri burk gröna ärtor och håll ut innehållet på bordet. Resultatet kommer att bli en patetisk liten hög som är stört omöjlig att toppa upp. Bengt byggde därför en ställning som han öste upp ärtorna på. Här och där nålade han fast ett urval ärtor för att kunna fortsätta bygga på både höjden och bredden.

Visst är det en utmaning, men med lite fantasi kommer man långt. Stillebenexperten Bengt O Petersson hjälper dig att komma igång.

Bygger själ

Bengt avslutade sina studier på Konstfack 1988 och har sedan dess försörjt sig som fotograf. Han bygger sina egna motiv, inifrån och ut, i stället för att hitta dem. När han ser ett motiv som ser bra ut i verkliga livet behåller han minnet av det och skapar därefter sin egen tolkning i studion på söder i Stockholm.

– Jag är förmodligen mer besläktad med skulptörer eller målare, säger Bengt om sig själv.

I den vitmålade lokalen göms ett fiffigt förråd av egentillverkade hjälpmedel, akvarier, itusågade diskbänkar, en platsfilmsbyst, diverse pappmaterial – allting snyggt förvarat och lätt åtkomligt.

Som fotograf handlar stora delar av uppdraget om att lösa de problem som uppstår under arbetets gång. Allt som inte går att bygga eller rikta bort vid fotograferings-

tillfället får fixas efteråt i bildbehandlingen.

Ta kontroll från grunden

För att ta stilleben krävs först och främst en kamera med ett bra objektiv. Gärna ett fast objektiv, gärna ljusstarkt. Det andra viktigaste redskapet är en bra skärm.

– Man kan skaffa ett ramminne på 10-12 gigabyte till rimlig pris, men egentligen gör det detsamma vilken slags dator man har. Bildhanteringen går bara mer eller mindre långsamt. Men utan en bra skärm kan man inte göra jobbet, då är det omöjligt att kontrollera färgerna. Därför är det också viktigt att regelbundet kalibrera skärmen, alldeles oavsett om man är en privatperson som fotograferar eller en yrkesfotograf.

Plåta hellre i raw än jpg. Raw-filer är ett digitalt negativ medan jpg är ett komprimerat format. Det är enklare, och blir bättre, att till exempel korrigera färger i efterhand i raw än i jpg. Den enda nackdelen med att använda raw-formatet i studiomiljö är att minneskortet fylls snabbare än med jpg. Å andra sidan är minneskortet i dag så billiga att det generellt är rekommenderat att köpa på sig några extra.

– När man sedan jobbar med bilderna i datorn bör man jobba i 16 bitar så länge som möjligt innan

EN FOTOGRAF SAMMANFATTADE EN GÅNG »EN SOL, EN LAMPA«, ALLTSÅ ATT LJUSET SKA PÅMINNA OSS OM LJUSET FRÅN SOLEN.

För att illustrera testet av värstingkamerorna från Canon och Nikon placerade Bengt kamerorna i en boxningsring-miljö. Ljuset är riktat hårt uppifrån, och röken skapade han med hjälp av en cigarill.

bild är av en påse med en guldfisk i. Den fick simma runt medan jag fotograferade den i olika vinklar. En påse är med kameran nedsänkt i vatten och sjögräs. Påsarna står på en aluminiumskiva med ljuset placerat snett uppifrån. Den tredje bilden är på påsens knut eftersom ingen av de två andra hade någon snygg bindning. Därefter monterade jag ihop delarna i ett bildbehandlingsprogram.

Efter fotograferingen gav Bengt guldfisken tillbaka till djuraffären. Det kändes viktigt att inte skada den, vilket också var anledningen till att Bengt inte placerade kameran i samma påse som fisken.

Av samma anledning satte Bengt upp som krav att fågeln han skulle fotografera till Folkuniversitetet inte skulle vara vid liv. Skissen visade en dramatisk bild av en vit duva som kastade sig upp i luften.

– För att få slutresultatet jag eftersträfvade hade jag behövt fota – och förmodligen stressa ihjäl – två >

SKILLNADEN I BILDKVALITET MELLAN 16 OCH 8 BITAR ÄR SOM SKILLNADEN I LJUDET FRÅN EN LP-SKIVA OCH EN MP3-FIL.

Var varsam med rekvisitan, särskilt om den lever. Låt inte andra lida för din konst, särskilt inte om den inte har möjlighet att protestera mot behandlingen.

man sparar en kopia i 8 bit. Skillnaden i bildkvalitet mellan 16 och 8 bitar är som skillnaden i ljudet från en LP-skiva och en MP3-fil.

Börja enkelt, med en, eller kanske två blixlar. Prova att placera ljuset framifrån, ovanifrån och bakifrån och studera resultatet. Lätta upp ovälkomna skuggor med upplättningsblixl eller en reflexskärm. Fast tänk på att inte rikta in ljuset från blixten i objektivet.

– När ljus går in rakt i kameran tappar bilden direkt i kvalitet – motivet blir påtagligt oskarpt. Det kommer att kännas som att du använder en sämre kamera. Ljussätt gärna motivet bakifrån, men var noga med att låta objektivet vara kvar i skuggan.

Tänk ett steg längre

– En fotograf sammanfattade en gång »en sol, en lampa«, alltså att ljuset ska påminna oss om ljuset från solen. Allt ljus i bilden måste komma från rätt håll, annars blir resultatet oftast konstigt. Förut jobbade jag med flertalet lampor, men nu för tiden jobbar jag mest med en huvudlampa och möjligtvis något upplättningsljus.

Det som styr Bengts placering av ljuset är känslan han vill åstadkomma. Han frågar alltid uppdragsgivaren vad som är speciellt med objektet och hur det ska användas.

Som när Kamera & Bild testade en undervattenskamera från Olympus. Bengt fick fria händer att ta omslagbild. Att kameran skulle fotograferas nedsänkt i vatten var självklart, men ett vanligt glas eller ett akvarium kändes för uppenbart. Så han gick och köpte en guldfisk.

– Den här bilden består egentligen av tre. En

Fiskbilden består egentligen av tre enskilda bilder, dels för att skydda fisken, dels för att komma tillrätta medönhetsfel. Monteringen gjorde Bengt i Photoshop.

Hur visar man spännande bilder av två döda humrar? Bengts lösning var att leta reda på en gammal diskho och kapa ena långsidan. Den ersatte han med en glasskiva för att hindra vattnet från att strömma ut på golvet. Humrarna band Bengt fast i trådar och doppade dem vilt upp och ner i vattnet för att simulera den kraftiga vågrörelsen som bör uppstå när två giganter fightas.

VILL MAN TILLFÖRA BLÄNK I BILDEN KAN MAN TA EN VANLIG RAKSPEGEL. FÅNGA UPP LJUSET FRÅN LAMPAN MED DEN KONKAVA SIDAN OCH RIKTA DEN GENOM PAPPRET FÖR ATT SKAPA VACKRA LJUSEFFEKTER. Bengt O Pettersson

till tre fåglar här i studion. När jag i stället fick en död och tidigare fryst fågelkropp kunde jag placera den döda duvan i exakt rätt läge med hjälp av ståltrådar och trådar. Sen tog jag bilden. Den stämningfulla himlen jag använde som bakgrund fotograferade jag för över ett år sedan.

Förberedelser är A och O

I en låda ligger ett stort antal semitransparenta plastark. Dessa använder Bengt när han bygger egna ljusstält. Genom att placera ett blankt föremål i ett ljusstält slipper du se omgivningen reflekteras i ytan. Därefter riktas lampan genom pappret för att få den önskade ljussättningen.

–Vill man tillföra blänk i bilden kan man ta en vanlig rakspegel. Fånga upp ljuset från lampan med den konkava sidan och rikta den genom pappret för att skapa vackra ljuseffekter.

Att fotografera ett litet föremål, som till exempel en ring, kräver minimal utrustning. Ett halvtransparent papper i storleken 15x15 centimeter och en bit aluminiumfolie monterad med baksidan upp på en kartong. Vill man ha en tydligare spegling i folien kan den framhävas genom att vända aluminiumfoliens blanka sida upp.

–Använd bara aldrig en spegel som underlag. Den ger dubbla konturer i spegelbilden vilket är otroligt tidskrävande och trist att retuschera bort.

Till ljussättningen räcker en eller två skrivbordslampor från Ikea. Det som kan ta lite tid är att hitta bra lampor. Välj om möjligt halogenlampor som mest påminner om naturligt ljus. Vitbalansera med hjälp av ett gråkort innan du börjar fotografera.

Placera först ringen på aluminiumfolien. Montera kameran på ett stativ framför. Ta pappersbiten på 15x15 centimeter (eller annan lämplig storlek) och böj pappret över ringen. Nu ska pappret bilda ett minitält över ringen. Placera lampan så att den står snett över ljusstället och studera effekten genom sökaren. Med en ficklampa kan du lyfta fram önskvärda detaljer. Ta bilden.

Kom ihåg att trots de goda förberedelserna är det ofrånkomligt att objektivet speglas i kameran. Alla spår efter kamera och fotograf måste retuscheras bort i efterhand. Men genom att vara noggrann i förberedelserna kan du minimera tiden framför skärmen.

Tänk utanför boxen

Fotografi är ett hantverk. En enda bild kan ta från en halv dag till flera heldagar att skapa. Låt det ta tiden som krävs för att du ska bli nöjd med resultatet. Börja med att skissa fram en idé. Fundera över vad du vill berätta med bilden och hur du ska göra det. Ta motivet och håll det under en ljuskälla för att

se hur ytan och formen förändras. Notera hur ljuskällan avbildas på motivet. Ser du några specifika svårigheter i det här skedet sparar du en massa tid på att även fundera ut effektiva lösningar.

Först därefter riggar du upp scenen du ska fotografera.

När Bengt fotograferade livsmedel till Coop ingick gröna ärtor och kidneybönor bland motiven. Men ärtorna tyngde ner varandra till en oinspirenande hög och kidneybönorna halkade ut över hela bordet.

–Jag byggde upp ärtorna med en ställning och fixerade några stycken med nålar. På så sätt blev ärtberget mer blickfångande och spännande. Eftersom skalerna på kidneybönorna är så hårda var det omöjligt att nåla upp dem på en ställning varför jag fick hitta på en annan lösning. Därför doppade jag dem snabbt i honungsvatten så att de blev lite klibbiga och kunde bygga bönhögen på höjden.

Genomgående skärpa

För att få skärpa genom hela bilden används antingen särskilda shift- and tilt-objektiv eller ett bildbehandlingsprogram. I Photoshops version cs4 ligger en smidig funktion under »Redigera«: »Blanda lager automatiskt«.

Börja med att ta bilder av motivet. Flytta fokuspunkten från förgrund till bakgrund så att du till slut har en serie bilder där var och en visar motivet med skärpa på olika ställen.

Öppna en av bilderna i Photoshop cs4 och kopiera därefter in de andra bilderna i varsitt laget. Markera samtliga lager. Gå till »Redigera« -> »Blanda lager automatiskt« och klicka på »Okej«.

Programmet går därefter igenom samtliga bildlager och läser av vilka partier som är de skarpaste. Dessa monteras därefter ihop vilket ger ett slutresultat där motivet är skarpt från början till slut. Avsluta alltid med en noggrann genomgång eftersom programmet inte alltid gör ett perfekt arbete.

Analysera bilderna

Med en grundläggande förståelse för hur reklamfotografering går till, några semitransparenta pap-

Visa dina arbeten på internet. Ta till dig konstruktiv kritik och strunta i eventuella troll. Genom att lyssna på hur andra upplever dina bilder ökar ditt medvetna bildspråk.

Fu enklare det är att plocka fram din studio, desto mer kommer du att använda den. Undvik att städa bort materialet till vind- och källarutrymmen och avsätt hellre en bit av garderoben för fotoutrustningen.

SÅ LÄNGE MAN INTE ÄR EN KOMMERSIELL FOTOGRAF ÄR DET HELT OKEJ ATT TITTA PÅ ANDRAS BILDER OCH FÖRSÖKA PLAGIERA DESSA.

Semitransparent plast finns ofta att köpa i hobbyaffärer som till exempel Kreatima, Panduro, Matton, eller sök på internet efter »arkitektpaper« för att hitta återförsäljare nära dig. Plasten använder du för att göra ett enkelt ljusstält.

per i olika storlekar, halogenlampor inköpta och aluminiumfolie klistrat på en bit kartong är det bara att sätta igång. Fast några bra idéer skadar ju inte förstås. Vad gör man om man inte kommer på några?

– Man får försöka visualisera hur bilden ska användas. När man ser sammanhanget kan man fundera över hur man ska ta sig dit. Men det är klart att man ibland helt enkelt inte får några idéer. Så länge man inte är en kommersiell fotograf är det helt okej att titta på andras bilder och försöka plagiera dessa. Det är faktiskt det bästa sättet att lära sig fotografera, och det är fint att härmas.

Leta efter bilder som du tycker är riktigt bra. Försök att förstå hur ljuset ligger. Var är högdagarna, blänken? Om blänket till exempel ligger längs kanterna vet man att ljuset kommer bakifrån. Om det är ett porträtt och du ser blänk mitt i pannan vet du att blixten varit placerad på kameran.

Men att läsa ut hur en bild är ljussatt är inte enkelt, utan en talang som måste övas upp.

– Jag är gästlärare på Fotoskolan i Stockholm och har märkt att nya fotografer inte alltid ser hur ljuset faller in i bilderna. Det enda som gäller är att

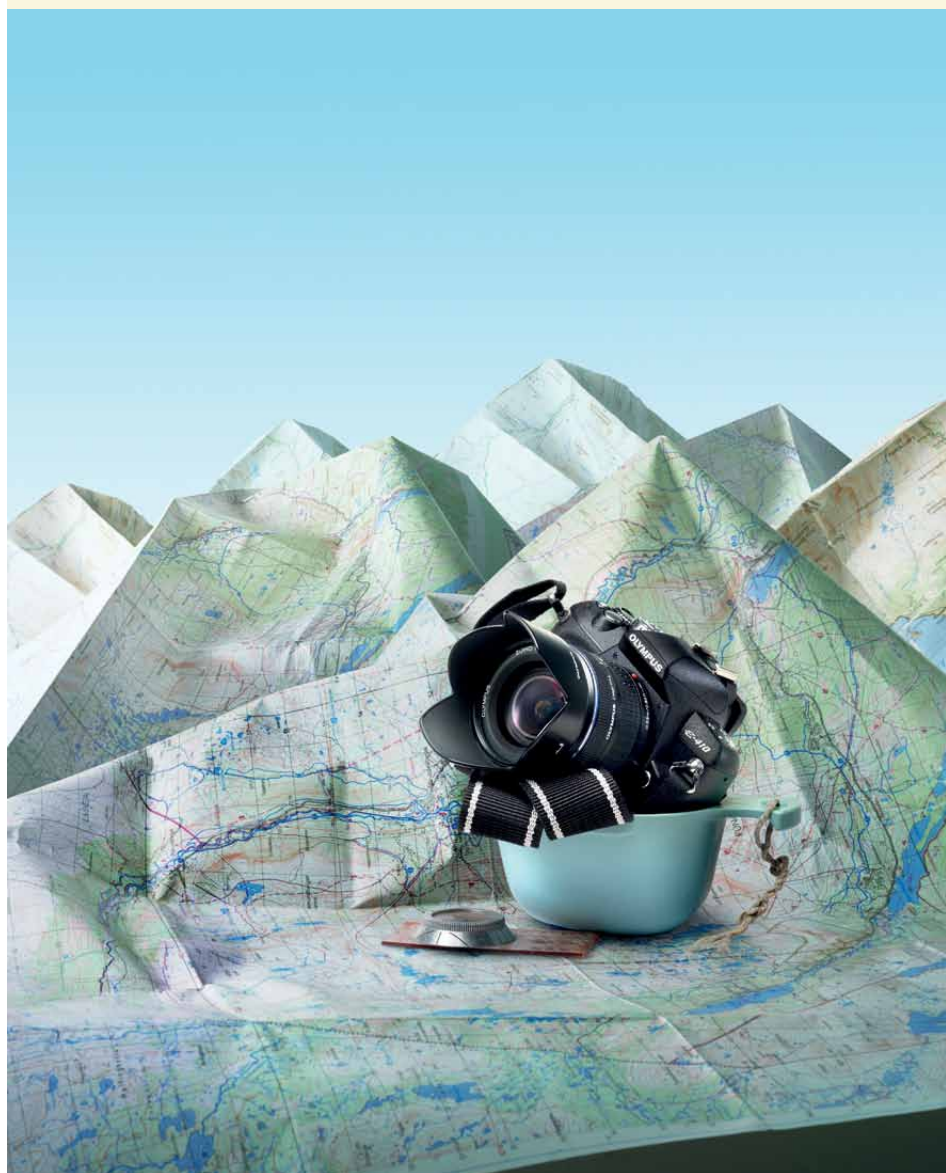
studera bilder och gärna diskutera bilder.

Har du möjlighet att fråga fotografen hur han ljussatt sin bild får du direkt facit på om du hade rätt eller inte. Att teckna medlemskap på communities som deviantart.com och flickr.com ger dig både kontakter med andra fotografer och möjlighet att få kritik på dina bilder. Att prata om bilder leder oftast till en snabbare utveckling.

Glöm aldrig innehållet

Att alltid ha ett lustfyllt projekt vid sidan om är ett bra sätt att hålla både kreativiteten och bildskapandet igång. Stilleben är ett utmärkt val eftersom det varken är beroende av årstiden, eller kostar en förmögenhet och dessutom kräver minimalt med kringutrustning. Men glöm aldrig bort bildens syfte.

– Min mission är att bilder ska ha ett innehåll. Det är lätt att göra en bild som är vacker, men det är först när man får in den litterära vinkeln som det hela blir intressant. En bild säger mer än tusen ord – men det är fotografen som måste avgöra vilka ord bilden ska förmedla.

BENGT O PETERSSON

FOTO: BENGT O PETERSSON

Bostad och studio Stockholm.

Familj Sambo och två barn.

Utrustning Mamiya AFD, P30, Linhof, 120mm, Elinchrom 4 lampor och 3 aggregat samt diverse semitransparent paper.

Webbsida www.choicestockholm.com

Kameran med GPS placerades i en fjällmiljö, byggd av kartor. Fjällen formades om och fotograferades flera gånger för att slutligen monteras i Photoshop. Kameran i kåsan fotograferades för sig.